

De oorlog in de boekwinkel

Een selectie van lezenswaardige boeken rond de thema's 'nazisme' en 'Tweede Wereldoorlog'. Deze korte recensies schreef ik eerder voor Biblion/NBD. De boeken zijn afgelopen jaar verschenen en liggen in de betere boekwinkels nog wel voor het grijpen.

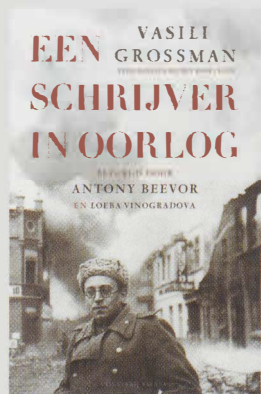

HELLMUT G. HAASIS,

HITLER DIE BLAAS IK OP DE AANSLAG DOOR GEORG EL-SER. EEN BIOGRAFIE

(IJZER: UTRECHT 2006), 284 blz., € 19,50

Op 8 november 1939 pleegde meubelmaker Georg Elser een aanslag in de Bürgerbräukeller te München, waar een nazibijeenkomst was. Er vielen zeven doden. Zijn eigenlijke doelwit, Adolf Hitler, had echter de bijeenkomst voortijdig verlaten, zodat de opzet mislukte. Elser werd opgepakt en verbleef tot het eind van de Tweede Wereldoorlog in gevangenschap. In april 1945 werd hij geëxecuteerd. Elser had een jaar lang gewerkt aan de tijdbom, die hij in een dragende zuil vlak achter het spreekgestoelte had bevestigd. Dat hij alles op eigen houtje had beraamd, kon naderhand niet iedereen geloven. In dit boek vertelt Hellmut Haasis alles over de achtergronden, de uitvoering, het Gestapo-verhoor, de bekentenis, de gevangenschap en dood van de aanslagpleger. Elser was een felle anti-nazi, die aanvoelde dat Hitler zijn land en de wereld in een catastrofe zou leiden. Tragisch dat zijn opzet door toeval faalde; de wereld zou anders veel leed bespaard zijn gebleven. Markant, en interessant voor een breed publiek.

ANTHONY BEEVOR EN LOEBA VINOGRADOVA,
EEN SCHRIJVER IN OORLOG. VASILI GROSSMAN EN HET RODE LEGER

(BALANS: AMSTERDAM 2006), 458 blz., € 25,-

Bij het schrijven van zijn standaardwerk over de slag bij Stalingrad stuitte de Britse historicus Anthony Beevor op de aantekeningen van de Russische oorlogscorrespondent Vasili Grossman (1905-1964). Hij onderkende meteen het belang ervan. Grossman was in de jaren dertig ternauwernood ontsnapt aan de terreur van Stalin. In 1941 liet hij zich bij het Russische leger inlijven om het oorlogsgeweld van dichtbij te beschrijven. Veel van Grossmans notities bereikten vanwege de censuur de

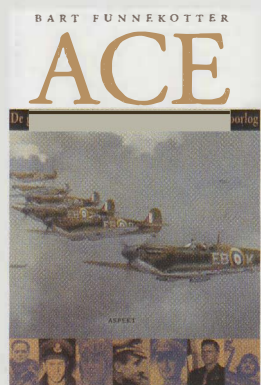
krant nooit. In 1942-43 is hij getuige van de slag bij Stalingrad, het zwaartepunt in dit boek. Later schrijft hij onder meer over de nazi-moord op joden en over vernietigingskamp Treblinka. Hij uit kritiek op de Sovjet-propaganda en bewondert de dapperheid van de soldaten. Grossman heeft een scherp oog voor bizarre voorvallen, observeert treffend en concreet, maar vaak fragmentarisch. Beevor praat alles deskundig aan elkaar. Evocatie van oorlogsgruwelen, voor de liefhebbers.

BART FUNNEKOTTER,

ACE. DE GROOTSTE JACHTVLIEGERS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

(ASPEKT; SOESTERBERG 2006), 427 blz., € 24,95

Een 'Ace' was in de Eerste en de Tweede Wereldoorlog een betiteling voor een gevechtsvliegenier die gespecialiseerd was in het uit de lucht schieten van tegenstanders. De scores hielden ze bij met inscripties op de buik van het vliegtuig. Al tijdens de Eerste Wereldoorlog groeide de verering voor dit soort 'helden'. In de Tweede Wereldoorlog speelde de luchtmacht een prominentere rol. Bart Funnekopper, redacteur van NRC Handelsblad, tekende het verloop van de strijd in de lucht op aan de hand van de lotgevallen van vijftien van deze jachtvliegeniers, een willekeurige selectie. Het zijn korte biografietjes van piloten uit Duitsland, Engeland, Amerika, Rusland, Canada en Japan. Hun levensverhalen bevatten veel bijzonderheden over vliegtuigtypen en staaltjes solidariteit en bravoure. Interessant voor lezers met belangstelling voor luchtnavigatie.

RICHARD J. EVANS,

HET DERDE RIJK, DEEL 1, OPKOMST

(SPECTRUM/STANDAARD: UTRECHT/ANTWERPEN 2004), 729 blz., € 39,90

Van de hand van de Britse historicus Richard Evans verscheen deel 1 van zijn trilogie over Hitlers Derde Rijk. *Opkomst* behandelt de jaren 1871-1933 en legt de

negentiende-eeuwse wortels bloot van de nazi-dictatuur. Het richt zich op een breed publiek van geïnteresseerde leken. Na de monumentale tweedelige Hitler-biografie van Kershaw achtte Evans hernieuwde nadruk op de persoon Hitler niet dienstig; des te meer aandacht besteedt hij aan deelgebieden als cultuur, economie, justitie. Hij voert mensen van vlees en bloed ten tonele, evenals lokale situaties om het nazificatieproces te illustreren. Onder meer analyseert hij de tradities uit de keizertijd; de invloed van de Eerste Wereldoorlog; de zwakte van de Weimar-Republiek; de crisis, de machtsovername, de gelijkschakeling en het begin van terreur en jodenvervolg. Hij stelt dat de nazi-machtsgreep met illegale methodes plaatsgreep en o.a. mogelijk werd door de economische crisis, de dynamiek van de nazi-beweging en de overlap tussen nazi-ideologie en die der conservatieven. Het boek vormt een welkome synthese, vervat in vlotte, verhalende stijl.

RICHARD J. EVANS,

HET DERDE RIJK. DEEL 2. DICTATUUR

(SPECTRUM/STANDAARD: UTRECHT/ANTWERPEN 2006), 1001 blz., € 42,50
Deel 2 van Evans' alomvattende trilogie over het Derde Rijk beslaat de periode 1933-1939, de nazi-dictatuur tot aan de Tweede Wereldoorlog. Het boek is net als deel 1 vlot geschreven, voor een breed publiek. De hoofdstukken zijn overzichtelijk gerangschikt, en samengebracht onder kopjes als 'de politiestaat', 'de bekering van de ziel' en 'de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog'. Evans laat zien dat onder het oppervlak van uniformering vaak werd gemord, onder meer over de slechte economische situatie. Het boek vormt een knap staaltje integrale geschiedschrijving, aangezien vrijwel alle aspecten van het maatschappelijk leven tot hun recht komen: culturele, sociale, politieke, economische en religieuze. Bij al die aspecten voert Evans tijdgenoten ten tonele; soms bekende namen; vaker zegslieden wier levensverhaal als exemplarisch kan gelden voor grotere groepen.

DAVID M. CROWE,

OSKAR SCHINDLER. DE BIOGRAFIE EN HET WARE VERHAAL ACHTER DE 'SCHINDLERLIJST'

(UITG. VERBUM: OOSTOM 2006), 821 blz., € 39,50

Het succes van de speelfilm Schindler's List van Steven Spielberg deed (met de gelijknamige roman van Thomas Keneally) het grote publiek in 1993 kennismaken met de mensenredder Oskar Schindler. Deze slimme, ijdele zakenman wist met een combinatie van bluff, arrogantie en menslievendheid 1100 joodse medewerkers van een wisse dood in Auschwitz te redden. Hij liet een lijst aanmaken van mensen die hij tewerkstelde. De werknemers waren zogenaamd onmisbaar voor de productie van emailen pannen en andere metaalwaren voor het leger. De Amerikaanse historicus David Crowe deed jarenlang minutieus speurwerk. In zijn dikke boekwerk onthult hij

gedetailleerd alle feiten, met name waar die afwijken van de geromantiseerde filmversie. Steeds legt hij beide versies kritisch naast elkaar. De lezer krijgt tegelijk een indringend beeld van de hel op aarde, die de Holocaust betekende. Kenners van de film zouden dit boek moeten lezen.

RODRIC BRAITHWAITE,

MOSKOU 1941. EEN STAD IN OORLOG

(SPECTRUM: UTRECHT 2006), 441 blz., prijs € 39,95

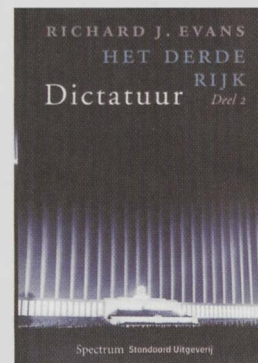
De Slag om Moskou (juni-december 1941) is minder bekend dan 'Stalingrad'. Maar nooit vochten er méér soldaten in één veldslag: zeven miljoen. Hitlers legers rukten vanaf 22 juni 1941 honderden kilometers op, in de verwachting snel het communistisch machtscentrum te kunnen elimineren. Duidelijk bleek hoe zwak de Russische defensie was. De Duitsers bereikten Moskou tot op 40 km, maar dankzij een verbeterd inzet van hulptroepen en vrijwilligers, improvisatietalent van Stalins generaals én slecht weer, slaagden de Sovjets erin de aanval af te slaan. De Britse oud-diplomaat sir Rodric Braithwaite, thans nog verbonden aan de Moscow School of Political Studies, schreef een lijvig boek dat een goede indruk geeft van hoe de Moskovieten de slag hebben ondergaan: de inzet van vrijwilligers, de rol van musici en dansers voor het moreel, de luchtaanvallen, de burgerbescherming, de paniek, de rantsoenen, Stalins morele instorting en herstel. Braithwaite voert veel ooggetuigen ten tonele (zoals Sacharov en Sjostakovitsj). Dit alles vervat in een lange, goed leesbare, beschrijvende documentaire.

PATRICK DASSEN,

TON NIJHUIS EN KRIJN THIJS (RED.), DUITERS ALS SLACHTOFFERS. HET EINDE VAN EEN TABOE?

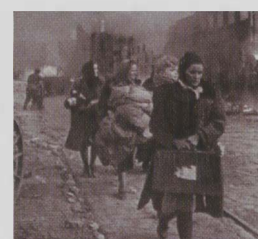
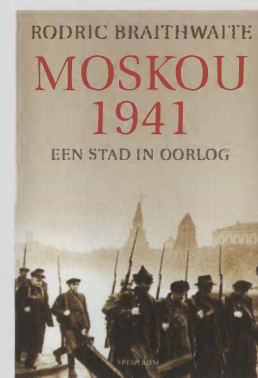
(MELT & SCHILT: AMSTERDAM 2007), 478 blz., € 25,-

In historische debatten groeit aandacht voor de verschrikkingen die het Duitse volk in de Tweede Wereldoorlog heeft moeten ondergaan. In deze bundel van het DIA (Duitsland Instituut Amsterdam) laten gerenommeerde historici hun licht schijnen op met name het lot van de 12 miljoen 'Heimatvertriebenen' uit Pommeren, Silezië, Oost-Pruisen en Sudetenland; op de talloze slachtoffers van geallieerde bombardementen; en op de massaverkrachtingen van Duitse vrouwen door Russische soldaten. Slachtoffercultus werd in het verleden soms geïnstrumentaliseerd: zo laat historicus Von Benda Beckmann zien hoe 'Anglo-Amerikaanse bommen' de antiwesterse DDR-propaganda de nodige munitie verschaft hebben. Beatrice de Graaf toont hoe de 'erfenis van Buchenwald' door communistische propaganda werd beheerd en collega Pekelder beschrijft de slachtoffercultus van de Rote Armee Fraktion-gevangenen anno 1977. Warm aanbevolen voor belangstellenden van recente Duitse geschiedenis. Maar ook zeer geschikt om mee te aan te tonen hoeveel dubbele lagen de geschiedenis heeft.

David M. Crowe

Oskar Schindler
De biografie en het ware verhaal achter de 'Schindlerlijst'

Patrick Dassen, Ton Nijhuis en
Krijn Thijs (red.)

**Duitsers als
slachtoffers**

Het einde van een taboe?